

En Hverdagshistorie fra Krejbjerg Hede.

Jens Kristian Sørensen og Else Marie, Krejbjerg Hede og Sogn, Rødding Herred, Viborg Amt.

Indstillet 1923 af Salling Landboforening.
(Se Side 357.)

Et Steds inde i Ginderup Plantage sidder to Mænd paa Skraaningen af en Gravhøj og snakker sammen.

Den unge fritter ud og skriver ned. Den ældre svarer for sig og fortæller.

Ud af egen bitter Viden beretter han om Smaamandens Kaar og Daglejerslid, Strid og Stræb for dagligt Brød og for Hjemmets Bestaaen. Men ogsaa Fattigmands Glæder og Selvhævdelse, Fremgang og Oprejsning ved han at fortælle om. Ikke i et flydende Foredrag med tidligere øvede Vendinger, men i knappe, tørre Sætninger — Spadestik, for Spadestik ned i de svundne Aar, ligesom han i sin Tid grov sig ind i Heden.

Og imellem glimter Lunet frem i hans Øjne og Ord, et eget stille bortgemt Lune, der aldrig bryder ud i Latter, er kun et hastigt Glimt eller et mildnende Skær bagved, nærværende og dog dulgt som et sløret Solstrejf fra den disede, graa Foraars-himmel over Trætoppene.

Det koger omkring dem af Fyrrenes Sus og dufter af Stam-mernes vaarlige Harpiks-Sved. Højen gir Læ og dejlig Sidde-

plads. Og de sidder der længe. Jens Kristian kan godt fortælle, da han omsider kommer paa Gled.

— Og imens tripper en lille rejseglad Kone — den unges Medhjælperske og tro Rejsefælle — rundt i Plantagen, til og fra, evigangst for de Myrer, som ikke er, og i Søgen efter de Blomster som heller ikke endnu er. I et kort Solglimt lister hun sig til at snuppe et Billede af de to paa Højen. — —

— Er det Fyrrenes mørke Sus eller Graavejret, der lægger sin Lød over den gamles Fortælling og gir en egen dyster Undertone? Eller er det selve Hverdagens Kaar i Daglejerhjemmet, der virker ved sin Tynge af Slid og Savn? —

Dyster Fyrresus, tung Skydrift, Søgnedagens graa Tone — men med Lunets Glimt af en dulgt, aldrig kuert Livsfylde, Stammen som den enkeltes Værn imod tunge Tiders Tryk. — — —

»A ka knap nok how min Far, for han døde, da a var 6 Aar gammel. Vi var 7 Søsken, som sku ha Føden. Det kneb jo for min Mor at bjærge den. Saa flyttede hun her over til Krejbjerg Hede. Hun tænkte kanske, det var lettere her —.«

Det er Indledningen: Enken, der strider for at bjærge Føden til sine 7 Børn.

De kommende Aar med Barndom og Ungdom gaar han let hen over. »—Tho a tjente jo og havde det som alle andre Smaafolks Børn, der tjener. Jævnt godt, det forstaar sig.«

Mere er der ikke at melde om den Sag. »Jævnt godt,« det er Ungdommens Sundhed og Mod, der bærer over haardt Arbejde og gir Glæder selv under fattige Kaar.

Otte Aar gammel kom han til at tjene i »Hummelgaard« i Krejbjerg og var her til et Par Aar efter sin Konfirmation.

Derfra kom han til »Hestehave« og tjente der i 5 Aar — »Een ska int jage Landet rundt efter gode Pladser, men holde fast ved den, een har, for Pladsen bliver tiest lisom een selv er.«

Her i »Hestehave« havde han sit Livs store Lykketræf. Han tjente sammen med Else Mari, og de blev gode Venner.

Det var en skøn Tid at leve! Bare et Smil eller i Smug et

Haandtryk af den, een holder af, det er rent utroligt, hvor det kan lette Arbejdet og gøre Sindet lyst.

Og i enkelte Søndagstimer eller en sen Aftenstund efter Malkningen talte de sammen om Fremtiden og eget Hjem.

Eget Hjem, men hvordan? De var lige unge og ens fattige begge to. Den ene Skavank kunde Tiden rette, den anden maaske med, om de selv hjalp til?

Foreløbig var Tiden deres Haab, og Fremtiden deres Drøm. Og de fik Lov at drømme længe.

Men Kærestefolk maa ikke gaa sammen til daglig, siger kloge Folk, for saa bliver de enten Uvenner eller altfor gode Venner. Og begge Dele volder Fortræd. Derfor tog Jens Kristian Plads i Andrup og tjente der andre 5 Aar.

Gennem 7 Aar holdt de trofast sammen, Else Mari og han. Saa blev Længselen efter at dele Hjem og Kaar med hinanden saa stærk, at de trodsede Fornuft og velmente Raad og giftede sig.

Hjemmet blev kun en Lejestue i »Langhuset« i Krejbjerg, og Kaarene Daglejerens. Men de var unge og glade for hinanden. Det kunde sagtens gaa.

Det gik i 6 Aar. Men stadig stærkere og mere tvingende attraaede Jens Kristian et Stykke Jord at kalde sit eget — Bare et Stykke raa Hede, det var der da nok af!

Og Else Mari længtes lige saa saare — Eget Hjem, var det end den usleste Rønne ude paa Heden, det var dog langt bedre end Daglejerhuset.

Jens Kristian prøvede sig for baade her og der hos de Krejbjerg Gaardmænd. De fleste havde jo større eller mindre Hede-strækninger liggende.

Men de kunde skam ikke undvære noget. Ikke Tale om. Det var, som den klare Ruin hang over dem, om de skilte sig af med en Hedestump.

Faa Smaakaarsfolk til Sognet. Først een Familie og siden flere. Kanske en hel Hoben forarmede Husfolk derude paa Heden til at falde Sognet til Byrde — Nej Tak! — Endrægtigt og i

Samling sa de Nej. Der var ikke ringeste Hedebrink i Krejbjerg Sogn til Fals for en Smaamand.

Saa gik Jens Kristian til Manden i Nedermøllen i Balling. Han ejede nogle Td. Ld. derude paa Krejbjerg Hede. Og han behøvede da ikke at være ræd for Sognepligt, for han boede i Balling Sogn.

»Faa et Stykke Hede til Købs?« — Søren Guttesen kløede sig under Kabudsen, mens han grundede. Sandt at sige var han omtrent ligeglad med Hedestykket. Men hvorfor sælge. Han havde det jo ikke behov — og sælge Jord fra sin Gaard er altid en Alvorssag, er det end Hede.

Saa fortalte Jens Kristian, saadan og saadan: Krejbjerg Bønderne vilde holde ham ude, fordi de var rædde for Fattigfolk.

»Saa—aa, nej se endda,« sa Søren Guttesen. Det slog ham sagtens, at her kunde han baade gi en fattig Mand en Haandsrækning og drille de store Krejbjerg Bønder lidt. Og begge Dele var egentlig godt efter hans Sind.

»Du er en solid Mand, ved jeg, og Du ka godt faa de 5 Td. Ld. Hede enten til Leje eller Købs, som Du selv vil.«

Saa blev det ordnet saadan, at Jens Kristian lejede Hedestykket. Afgiften var til at overkomme: 2 Kr. pr. Td. Ld. om Aaret efterhaanden som han fik det opdyrket.

Da det rygtedes i Krejbjerg, blev der stor Harm. Sikken lumpen Streg! Luske Fattigfolk ind i deres Sogn! — Og nogle af Gaardmændene tog sig for ved Lejlighed at sige Manden fra Nedermøllen deres Mening om den Sag.

Søren Guttesen tog det først med Humør og ærtede ved. Men omsider blev Konfekten ham for skrap, og saa fik Krejbjerg Mændene Besked, som han nu var Mand for at sige den.

»Ja, nu ka jeg da se, det passer, hvad Folk siger om Jer Krejbjerg Bønder, at naar I har en Husmand til at slide for Jer, saa vil I helst ha et Hul at jage ham i, naar I ingen Brug har for ham længere, og saa en Knold over Hovedet paa ham. Det er Jeres Maade at forsørge Smaafolk paa!«

Men for Jens Kristian blev det ingen Ulykke, at Krejbjerg

Gaardmændene røg uklar med Manden i Nedermøllen. For han satte Trumf i Bordet paa, at nu skulde han nok hjælpe Daglejeren i Vej derude paa Heden, om ikke for andet saa for at sætte en Brand til Næsen paa de storagtige Krejbjerg Bønder — Han skulde vise dem, skulde han, at han havde Lov til at sælge sin Hede, til hvem han vilde! —

Og saa fik Jens Kristian et Hus bygget. Midt paa den sorte Hede, saa Lyngen stod op ad Væggene. Det saa lidt trist ud. Men Huset stod der, og han og Else Mari havde Lov at kalde det deres, selv om Pengene, der stak i det, var Søren Guttensens.

Saa havde de Hus og Jord, dog blev deres Kaar ikke stort anderledes af den Grund, i hvert Fald ikke lettere. Jens gik stadig paa Dagleje. Holdt Gaardmændene ikke af at ha ham boende, hans Arbejde vilde de dog gerne ha, for han var en trofast Slider. Daglønnen var i Vintertiden 50 Øre, det skulde Familien leve af — Mærkværdigt at den levede!

I Sommertiden stillede Jens Klokken halvfem i sin Plads og passede sin Dont, til Solen var nede. Saa vandrede han ud ad Heden til, hjemad. Naar saa han kom hjem, tog han fat med Spaden og grov sig Sped for Sped ind i den raa Lynghede. Det kunde ikke blive stort Stykke ad Gangen. Men det blev dog til en Ager. Og siden to.

Else Mari hjalp troligt til, alt det hun evnede. Men hun var ikke stærk af Helbred, det haarde Slid havde altfor tidligt knækket hende, des haardere maatte da Jens slide for hende og Børnene. Og Klokken blev tit baade en og to om Natten, inden han undte sig en kort Hvile før næste Dagværk.

Saa bjærgede de deres første Høst og begyndte saa smaat at snakke om Ko. Ganske vist havde de hverken Penge eller Foder til Koen, men blot at snakke om den var en Oplivelse. Og lidt Oplivelse kunde trænges for dem, der tit knebent havde det tørre Brød i Spisekammeret.

En Aften kom Jens Kristian trækkende med en Spædekalv. Stædig var den og svingelbenet af den lange Vej. Han maatte halvvejs bære den hjem over Lyngen.

»Se saa, Else Mari, her har Du saa Koen!« — Jens var helt oprømt og viste paa Kryds og Bov, at Kalven havde den rigtige Skabelon og tegnede godt. Han havde købt den af en Gaardmand og skulde tjene den af ved sit Arbejde. Bare den nu vilde trives vel, saa kunde de om et Par Aar malke deres egen Ko. —

Og Kalven blev til Ko. Og Daglejeren til Husmand. Hver Ting tog sin Tid.

Stadig grov de sig længere ind i Heden i sene Aften- og Natte-timer. Men tiere end ellers tog Jens sig til Lænden eller stod og hvilede ind over Spaden — Tænk, hvilken Lettelse, om man kunde plove i Stedet for grave. Havde han blot en Ko til, saa kunde han spænde dem begge for Ploven, og saa kunde han paa et Par Timer naa det, han nu maatte slide med mange Nætter.

Han *maatte* ha en Ko mere, det var et tvingende Vilkaar for at naa videre. Men hvordan?

Han talte sine Sparepenge. Der var 30 Kr., og det var mindst 100 Kr. for lidt.

Længe vejede han for og imod. Det var jo saa haardt at gaa til Gaardmændene om Hjælp. Men Koen var noget af en Livs-sag for ham og hans. Han var nødt til at kue sin Stolthed og ydmyge sig.

En Søndag gik han ud for at bede om Laan. Men det viste sig, at de Krejbjerg Bønder var lige saa ringe omtrent som deres Daglejer og mindst lige saa haardt i Betryk for Penge. De var ind ad en Kant lige ved at skulle laane i Stedet for at gi Laan.

Saa prøvede han at faa nogen til at gaa i Kaution, bare for 10 Kr. hver! — Men Kaution! Uha, det var noget rædsomt Skidt! Det kunde ruinere Folk lige paa en Studs, vidste de. Der var dem, som ligefrem hvippede i Sædet og gabte, naar de hørte det grimme Ord i Daglejerens Mund.

En Gaardmand, kendt for sine fede Stude og sin Nærighed, klagede sig især gudsjammerligt, da han hørte Jens Kristians Ærinde.

»Laane Dig! Ja, Du tror naturligvis, te a sidder fedt i det og ka bare gøre et Greb i Lommen — saan, saa er Næven fuld!

— Aak nej, Du ka tro, det er ett saan! Du sku lige prøve at sidde i'et, som a gør. Nu skal a ha Folkelønninger betalt, og hvor skal a ta æ Peng fra? A siger: Hvor skal a ta'em? — A er rentud pint til at sælge de fire bedste af mine Beder — —«

Manden klagede sig saa længe, at han ligefrem fik Medynk med sig selv.

Havde han haft lige saa god Forstand paa Mennesker som paa Stude, da havde han set Glimtet i Husmandens Øjne og varet sig i Tide.

»Ja, saa er Du ligodt ringere stillet end mig,« sa Jens Kristian, og hans Stemme var saa spottefrom, at selv Gaardmanden fornam Brodden — »for a har da 30 Kr., dem ka Du godt laane af mig, hvis Bederne ett strækker til.« —

Saa gik han sin Vej. En fattig, men stolt Mand, der nok kunde bede om Hjælp, men ikke lod sig haane. Og tilbage stod Manden med Studene som den slagne Part.

Det blev Jens Kristians gamle Husbond, Povl Dalgaard, der hjalp ham til en Ko.

To Køer! Det var et mægtigt Fremskridt i Husmandshjemmet derude paa Krejbjerg Hede. Nu var de kørende og kunde dyrke Jorden med Plov og Harve og tilmed ha Mælk Aaret rundt. Vinterfoder til begge Køer kunde de ogsaa avle nu. Værre var det næsten i Sommertiden, naar Tørken sved den Smule Græs, de havde.

Saa tog Jens Trillebøren med, naar han om Morgenen gik til sit Arbejde paa Gaardene. Og mens de andre sov Middagsøvn, laa han ude i Vejgrøfterne og plukkede Græs til sine Køer og Nælder til Grisen. Hver Aften kom han hjem med et tungt, svingende Læs, tit kørt ad lange Veje.

— »Aa hvad, Løwn og Søwn, det er lisom een vänner sig til. En ka bruge møj, og en ka hjælp sig med lidt« — Jens smiler undseeligt ved den andens Undren. —

Med de to Køer er Vendepunktet i Husmandshjemmet naaet. De første svære Aar med deres overmenneskelige Slid gennem

Dage og Nætter og den nøgne, knugende Fattigdom er nu stridt igennem.

Tyve Aar tog det at naa saa vidt. Men nu gaar det fremad, uendeligt smaat og dog mærkbart fra Aar til Aar. Blot det, at de nu bedre magter at møde Modgangen, er et stort Fremskridt.

Else Mari bliver syg. Jens maa pleje hende og passe Bedriften. Men lidt Fortjeneste uden om kan ikke undværes. Saa tar han Akkordarbejde, hvor han ikke er bundet til Klokkeslet. Senere køber han Hest og faar en Mælketur — det er halvvejs næsten som at stige til Embedsmand.

1906 var han naaet saa vidt, at han kunde købe de 5 Td. Ld. han indtil nu kun har lejet. 100 Kr. pr. Td. Ld. Og 4 Aar senere køber han 12 Td. Ld. Hede, som laa lige uden for hans Stuedør og bød sig til.

Nu slipper Jens Kristian Daglejerslidet og bliver helt og holden Hededyrker.

I og for sig faar han det ikke lettere af den Grund. Arbejdsdagen bliver ved at være lige lang. Og Kosten derhjemme er vel nok en Kende tarveligere end ude i Gaardene — Men her er han selv Mand paa egen Jord, det kan gøre tungeste Slid let.

20 Aars Strid for at bjærge Føden. Og andre 20 Aars Slid for at skabe sig et trygt Hjem ud af Lyngheden. Det er Jens Kristian Sørensens Manddomsgærning tegnet med færrest muligt Ord.

Af 18 Td. Ld. raa Hede ørkede han frem en lille rar Ejendom med 2 Heste, 6 Køer, 8—9 Ungkvæg. I 1911 byggede han ny Lade, 28 Alen lang. Naboerne grinte saa smaat og spurgte, hvad han vilde med al den Ladeplads? Men bare 2 Aar efter var Laden saa stoppende fuld af al den indavlede Sød, saa han knapt kunde vende sig derinde.

Nu har Jens Kristian afstaaet Ejendommen. Det kneb at gi Slip paa Styret, selv om det var til Sønnen. Men Else Mari var syg, og selv kunde han ikke tumle med det hele.

Men helt slippe Ejendommen, nej, det kunde de ikke. De og den hørte sammen. Var de end paa Aftægt, de fulgte dog

med i Avl og Jordens Pleje og gav den deres sidste Kræfter. Ogsaa nu og da tar Jens ud at tjene en Dagløn.

Og nu er Else Mari død. Og i Dag er Jens Kristian ude i Ginderup Plantage at hugge Hegnspæle, men sidder i Stedet for henne paa Gravhøjen sammen med en fremmed og mindes det forgangne.

Træk for Træk graver han frem af Mindet, indtil det sammenføjet tegner en Historie — en Hverdagshistorie lig mange andre, sandt nok, men dog med sit eget Præg og sin egen Skæbne. —

»Let! — Ne-nej det var ett saa let for os. Det kneb at faa det betalt hver Krumm'. Men vi fik det. A skylder ingen noget!«

Han siger det saa roligt selvfølgelig, som er det den klareste Sag af Verden. Og dog med denne dulgte Selvfølen af at være sig selv uden Skyld til nogen, det der kan gøre den mest sammenkrogede Slider rank i Sindet og stolt i Tankesæt. —

— Er han ikke af samme Æt som de, der engang fjærnt i Tiden stedtes til Hvile her i Højen, saa er han sikkert af samme Sind. —

— — —

— — »Se blot, nu kommer Solen igennem!« — Hun staar i en Lysning mellem Fyrrene med Blæsten gennem Haaret, lys og glad — »Se der!« Hun peger paa den sejlene Solhvege hen over de grønne, duvende Fyrretoppe.

»Ja,« siger Jens Kristian. »Det ka se graat og endda blyww godt. Det har da immervæk altid klaret op igen, saa langt a ka how i min Tid.«

